

گنجینه معارف (fa/Article/List/)

مصالحه و آشتی در اسلام

(Image/Article/مصالحه و آشتی در اسلام.jpg)

یکی از بلاهای گسترده در زندگی انسان ها، پیدایش کشمکش ها، دودستگی و جناح بندی میان مردم است که معمولا در اجتماعات بزرگ منجر به اختلافات و منازعات بزرگی همچون جنگ و خونریزی و در اجتماعات کوچک منجر به قهر کردن و دوری از برادران دینی می شود. قهر کردن در مباحث اخلاقی جزء رذائل اخلاقی بشمار می رود که نتیجه عداوت و کینه، بخل و حسد و یا بدگمانی و بدبینی است.

تاریخ انتشار : ۱۳۹۷/۵/۲۰

بازدید : ۸۰۵۵

منبع : pajoohe.ir ,

یکی از بلاهای گسترده در زندگی انسان ها، پیدایش کشمکش ها، دو دستگی و جناح بندی میان مردم است. قرآن مجید، تفرقه و گروه گرایی را در کنار عذاب آسمانی و زمینی، نوعی عذاب الهی می داند. از طرفی، ایجاد وحدت و الفت بین قلب ها را یکی از الطاف الهی می داند که این همدلی حاصل کار پیامبران و از سفارش های آنان است. اصلاح بین مردم و برقراری صلح و آشتی، خواسته خداوند متعال است و پیامبران الهی نیز یکی از مسئولیت ها و مأموریت های خویش را برپایی صلح و زدودن اختلاف از جامعه بشری قرار دادند و در این راه از هیچ کوششی فروگذار نکردند.

تعریف:

دهخدا، آشتی را، دوستی از نو کردن، ترک جنگ، رنجشی را از کسی فراموش کردن، صلح، مصالحه و... تعریف می کند. [۱] آشتی و الفت ضد قهر و دوری از برادران مؤمن و از اوصاف جمیله و اعمال فاضله است و ثواب آن بی حد و فایده آن بی نهایت است. قهر کردن هم به معنی تکلم نکردن و کراهت داشتن از دیدار با شخصی است. [۲] یکی از بلاهای گسترده در زندگی انسان ها، پیدایش

کشمکش ها، دودستگی و جناح بندی میان مردم است که معمولا در اجتماعات بزرگ منجر به اختلافات و منازعات بزرگی همچون جنگ و خونریزی و در اجتماعات کوچک منجر به قهر کردن و دوری از برادران دینی می شود. قهر کردن در مباحث اخلاقی جزء رذائل اخلاقی بشمار می رود که نتیجه عداوت و کینه، بخل و حسد و یا بدگمانی و بدبینی است. در این قسمت به خاطر ارتباط بین قهر و آشتی ابتدا به آیات و روایاتی که در مذمت قهر کردن وارد شده می پردازیم و در ادامه به آیات و روایاتی که، تشویق به صلح و آشتی کردن می کند، پرداخته می شود.

آثار قهر:

۱- خسران: «الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ» [۳] فاسقان کسانی هستند که پیمان خدا را، پس از محکم ساختن آن، می شکنند و پیوندهایی را که خدا دستور داده برقرار سازند، قطع نموده و در روی زمین فساد می کنند؛ اینها زیانکارانند. از مصادیق این قطع رابطه، قطع رابطه با خویشان است. در همین آیه، چنین عملی را، نشانه فسق و از مفاسد در زمین می داند.

۲- سزاوار آتش: پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) می فرمایند: «يَا أَبَا ذَرٍّ أَنْهَكَ عَنِ الْهَجْرَانِ وَ إِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَلَا تَهْجُرْهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ كَمَا لَمْ يَمَاتَ فِيهَا مُهَاجِرًا لِأَخِيهِ كَانَتْ النَّارُ أَوْلَى بِهِ» [۴] ای اباذر نهی می کنم ترا از قهر کردن و دوری نمودن اگر چه ناچاری دوری مکن برادرت را بیش از سه روز تمام. پس هر کس بمیرد در حال دوری کردن از برادرش آتش به او سزاوارتر باشد.

۳- خروج از اسلام: حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) فرمود: «أَيُّمَا مُسْلِمِينَ تَهَاجَرَا فَمَكْنَا ثَلَاثًا لَا يَضْطَلِحَانِ إِلَّا كَانَا خَارِجِينَ مِنَ الْإِسْلَامِ وَ لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا وَ لَآئِيَةٌ فَأَيُّهُمَا سَبَقَ إِلَى كَلَامِ أَخِيهِ كَانَ السَّابِقَ إِلَى الْجَنَّةِ- يَوْمَ الْحِسَابِ» [۵] هر دو نفر مسلمانی که از همدیگر قهر کنند و سه روز بر آن حال بمانند و با هم آشتی نکنند هر دو از اسلام بیرون روند و میانه آنها پیوند و دوستی دینی نباشد، پس هر کدام از آن دو بسخن گفتن با برادرش پیشی گرفت، او در روز حساب پیشرو به بهشت باشد.

۴- سزاوار بیزاری و لعنت: حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «لَا يَفْتَرِقُ رَجُلَانِ عَلَى الْهَجْرَانِ إِلَّا اسْتَوْجِبَ أَحَدُهُمَا الْبَرَاءَةَ وَ اللَّعْنَةَ وَ زُبْمًا اسْتَحَقَّ ذَلِكَ كِلَاهُمَا» [۶] از هم جدا نشوند دو مرد بصورت قهر کردن جز اینکه یکی از آن دو سزاوار بیزاری (خدا و رسولش از وی) و لعنت (یعنی دوری از رحمت حق) گردد و چه بسا که هر دوی آنها سزاوار آن شوند.

۵- قاتل بودن: پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می فرمایند: «من هجر أخاه سنة فهو كسفك دمه» [۷] هر که یک سال از برادر خویش قهر کند چنانست که خون وی را ریخته است.

۶- رد عمل: پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می فرمایند: «يَا أَبَا ذَرٍّ إِيَّاكَ وَ هَجْرَانَ أَخِيكَ فَإِنَّ الْعَمَلَ لَا يَتَقَبَّلُ مِنَ الْهَجْرَانِ» [۸] ای اباذر بپرهیز از دوری کردن از برادرت. زیرا که عمل انسان با قهر پذیرفته نمی شود.

آشتی در روایات:

حضرت علی علیه السلام می فرمود: «بر شماست پیوستن و موافقت و دوستی کردن و بپرهیزید از بریدن و ترک کردن و قهر کردن از همدیگر» [۹] حضرت صادق علیه السلام می فرمود: «پیوسته تا دو مسلمان با هم قهرند، ابلیس شاد است و چون آشتی کنند، زانوهایش بلرزد و بهم بخورد و بندهایش از هم بگسلد و فریاد کشد: ای وای بر من از آنچه به هلاکت رسد.» [۱۰] حضرت امام باقر علیه السلام می فرمود: «به راستی که شیطان دشمنی افکند میان مؤمنان تا بر نگردد یکیشان از

دینش و چون چنان کنند به پشت بخوابد و واگشد و سپس گوید: پیروز شدم. پس خدا رحمت کند کسی را که الفت دهد دو تا دوست ما را، ای گروه مؤمنان با هم دوست شوید و با هم مهر ورزید.» [۱۱] پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید: «با هم دشمن نباشید، و بهم حسد نبرید و بهم پشت نکنید و از هم نبرید و برادرانه بندگان خدا باشید.» [۱۲]

وظیفه دیگران در برابر اختلافات

اسلام، مسلمانان را موظف به خاموش کردن آتش نزاع ها و کینه ها کرده است. حضرت علی علیه السلام در وصیت نامه خود به فرزندان و همه کسانی که گفته او به آنها می رسد، توصیه می کند: «أَوْصِيكُمْ وَ جَمِيعَ وُلْدِي وَ أَهْلِي وَ مَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي بِتَقْوَى اللَّهِ وَ نَظْمِ أَمْرِكُمْ وَ صَلَاحِ ذَاتِ بَيْنِكُمْ» [۱۳] شما و همه فرزندانم و کسانم و آن را که نامه من بدو رسد سفارش می کنم به ترس از خدا و آراستن کارها و آشتی با یکدیگر که من از جد شما شنیدم که می گفت: آشتی دادن میان مردمان، بهتر است از نماز و روزه سالیان. با اینکه در اسلام دروغ گفتن از گناهان کبیره است می توان در شرایطی برای اصلاح ذات بین از آن بهره گرفت، بنابر گفته امام صادق علیه السلام: «المُصْلِحُ لَيْسَ بِكَاذِبٍ» [۱۴] کسی که مصلح و میانجی می شود، آنچه بگوید دروغگو محسوب نمی شود. در حدیثی دیگر از امام علی علیه السلام آمده است: «لَأَنَّ أَصْلِحَ بَيْنَ اثْنَيْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَتَّصِدَّقَ بِدِينَارَيْنِ» [۱۵] اگر میان دو نفر به منظور اصلاح و آشتی، میانجی گری کنم در نظر من از دو دینار صدقه دادن برتر است. استحکام جامعه و مهربانی و دوستی بین ارکان آن، از نیازهای اساسی جامعه بشری است. خداوند متعال در قرآن کریم با به کار بردن تعبیر زیبای «صلح و آشتی» مردم را به اختلاف زدایی در زمینه حقوقی دعوت می کند و می فرماید: «فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ» [۱۶] «شما مؤمنان باید از خدا بترسید و بلکه به رضایت و مسالمت و اتحاد بین خودتان بپرازید و خدا و رسول را اطاعت کنید، اگر اهل ایمانید». همچنین در مورد توصیه به اخوت و برادری می فرماید: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» [۱۷] به حقیقت، مؤمنان همه برادر یکدیگرند. پس همیشه بین برادران ایمانی خود صلح دهید و خدا ترس و پرهیزکار باشید. امید است که مورد لطف و رحمت الهی قرار گیرید. اصلاح بین مؤمنان آن قدر ارزش و اهمیت دارد که اگر نهاد ویژه و بودجه خاصی هم برای این هدف منظور شود، کاملاً منطقی و به جاست. امام علی علیه السلام در وصیت نامه خویش در خطاب به امام حسن و امام حسین علیهما السلام می فرماید: از جد شما شنیدم که می فرمود: «إِصْلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ أَفْضَلُ مِنْ عَامَّةِ الصَّلَاةِ وَ الصَّوْمِ» [۱۸] رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می فرمود: اصلاح بین مردم از هر نماز و روزه (مستحبی) بهتر و گرانقدرتر است.

پی نوشت ها

- [۱] دهخدا علی اکبر؛ فرهنگ دهخدا، تهران، چاپخانه مجلس، سال ۱۳۲۵ ش، ج ۱، ص ۱۱۶.
- [۲] همان، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، پاییز ۱۳۷۳، چاپ جدید از دوره اول، ج ۱۱، ص ۱۵۷۰۹
- [۳] بقره/۲۷
- [۴] مجلسی محمد باقر؛ بحار الانوار الجامعة لدرر اخبار الائمة الاطهار، تهران، دارالکتاب اسلامی، ۱۳۶۴، نوبت دوم، ج ۷۲ ص ۱۸۴ و ج ۷۴ ص ۷۲
- [۵] کلینی، محمد بن یعقوب؛ اصول من الکافی، علی اکبر غفاری، بیروت، دارالتعارف، ۱۴۰۱، چاپ چهارم، ج ۲ ص ۳۴۵.
- [۶] همان، ج ۲ ص ۳۴۴.

- [۷] نهج الفصاحه، مترجم ابوالقاسم پابنده، تهران، بدرقه جاويدان، ۱۳۸۵، چاپ هفتم، كلمات قصار، ص ۷۴۷
- [۸] مجلسی محمد باقر؛ بحار الانوار الجامعة لدرر اخبار الائمة الاطهار، تهران، دارالکتاب اسلاميه، ۱۳۶۴، نوبت دوم، ج ۷۴ ص ۷۲
- [۹] « عَلَيكُمْ بِالتَّوَّاضُلِ وَ الْمُوَافَقَةِ وَ اِيَاكُمْ وَ الْمُقَاطَعَةَ وَ الْمُهَاجِرَةَ » . عبد الواحد، آمدی؛ تصنيف غرر الحكم و درر الكلم، قم، دفتر تبليغات اسلامي، ۱۳۷۸، چاپ دوم، ص ۴۳۷.
- [۱۰] « قَالَ لَا يَزَالُ اِبْنُ اِبْنِ اَبِي اَيُّوبَ فَرِحًا مَا اِهْتَجَرَ الْمُسْلِمَانِ فَاِذَا التَّقِيَا اضْطَكَّتْ رُكْبَتَاهُ وَ تَخَلَّعَتْ اَوْصَالُهُ وَ نَادَى يَا وَيْلَهُ مَا لَقِيَ مِنَ الثُّبُورِ » . كليني، محمد بن يعقوب؛ اصول من الكافي، على اكبر غفاري، بيروت، دارالتعارف، ۱۴۰۱، چاپ چهارم، ج ۲ ص ۳۴۶.
- [۱۱] « اِنَّ الشَّيْطَانَ يَغْرِي بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ- مَا لَمْ يَرْجِعْ اَحَدُهُمْ عَنْ دِينِهِ- فَاِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ اسْتَلْقَى عَلَي قَفَاهُ وَ تَمَدَّدَ ثُمَّ قَالَ فُزْتُ- فَرَحِمَ اللَّهُ امْرَأَ اَلْفَ بَيْنَ وَ لِيَيْنِ لَنَا يَا مَعْشَرَ الْمُؤْمِنِينَ تَأَلَّفُوا وَ تَعَاطَفُوا » . همان، ج ۷۲، ص ۱۸۷
- [۱۲] « لَا تَبَاغُضُوا وَ لَا تَحَاسَدُوا وَ لَا تَدَابَرُوا وَ لَا تَقَاطَعُوا- وَ كُونُوا عِبَادَ اللَّهِ اِخْوَانًا » . مجلسی محمد باقر؛ بحار الانوار الجامعة لدرر اخبار الائمة الاطهار، تهران، دارالکتاب اسلاميه، ۱۳۶۴، نوبت دوم، ج ۷۳ ص ۱۹
- [۱۳] سيد رضی؛ نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، قم، موسسه فرهنگي تحقيقاتي اميرالمومنين، بهار ۸۴، نوبت ۲۶، نامه ۴۷.
- [۱۴] كليني، محمد بن يعقوب؛ اصول من الكافي، على اكبر غفاري، بيروت، دارالتعارف، ۱۴۰۱، چاپ چهارم، ج ۲، ص ۲۱۰.
- [۱۵] همان، ج ۲ ص ۲۰۹.
- [۱۶] انفال/۱
- [۱۷] حجرات/۱۰
- [۱۸] مجلسی محمد باقر؛ بحار الانوار الجامعة لدرر اخبار الائمة الاطهار، تهران، دارالکتاب اسلاميه، ۱۳۶۴، نوبت دوم، ج ۷۳ ص ۴۳

کلمات کلیدی:

- صلح (/fa/Article/List/?keyword=۲۳۷۹/)
- آرامش (/fa/Article/List/?keyword=۵۴۶۷/)
- اختلاف (/fa/Article/List/?keyword=۶۳۶۶/)
- اسلام (/fa/Article/List/?keyword=۸۶/)
- مصالحه (/fa/Article/List/?keyword=۳۵۰۵۳/)
- آشتی (/fa/Article/List/?keyword=۲۵۳۵۷/)